

Бібліотека: „Свідомої Сили“ ч. 4.

М. САЛТИКІВ-ЩЕДРИН.

ПОВІСТЬ
О ТІМ, ЯК МУЖИК ДВОХ
ГЕНЕРАЛІВ ВИГОДУВАВ.

Переклад з російського

Гр. Мак.

Ціна 5 ц.

[1916]

Торонто, Онт.

Канада

Накладом і з друкарні „РОВІТНИЧОГО СЛОВА”.

ЗБІРКА
ІВАНА ЛУЧКОВА

ПОВІСТЬ.

О ТІМ, ЯК МУЖИК ДВОХ ГЕНЕРАЛІВ ВИГОДУВАВ.

Жили та були два генерали, і так як оба були легкодушні, то в скорім часі, по щучому веленю, по мому хотіню, очутились на безлюдному круглякови землі.

Служили генерали ціле житє в якійсь-то реєстратурі, там родились, виховались і постарілись, а через те нічого не розуміли. Навіть слів нїяких не знали крім: „Примите увѣреніє в совершенном моем почтеніи и преданности”.

Скасували реєстратуру, як незадалу і випустили генералів на волю. Оставшись без служби, але як старі служаки діставали пенсію, поселились жити в Петербурзі, на Підячеській улиці, лишє в осібних кватирах і мали собі кожний кухарку.

Тільки чогось в мить очутились на безлюдному кругляці, прокинулись і видять, що оба під одною ков-

дрою лежать. Розумієсь, з початку нічого не могли зрозуміти і почали балакати, неначе з ними нічого не трафилось.

— Дивний, ваше превосходительство, мені нині сон снів ся, — сказав оден генерал: — виджу, неначе жию я на безлюднім кругляці... Сказав се, та в мить як схопить ся. Схопив ся і другий генерал.

— Господи! та що ж таке? де ми? — закричали оба не своїми голосами.

І почали оден другого лапати, як — будьто не у сні, а й справді з ними трафилась така оказія. Одначе, як не старались они упевнити себе, що се все не більше як сон, — та однак не прийшлоось упевнитись у ревній дійсности.

Перед ними з одного боку розлилось море, з другого боку лежав невеличкий клаптик землі, за котрим стелилось все теж саме безкрає море. Заплакали генерали в перший раз після того, як скасували регістратуру.

Стали они оден другого обдивляти і повіділи, що они в вічних сороч-

ках і на шнях у них висить по одному ордерови. — Тепер би кави випить добре! — промовив оден генерал, але пригадав яка з ним нечувана штука трафилась і в другий раз заплакав.

—Що ж ми всеж-таки будем робити?—балакав далі він крізь слези і —хочби тепер просьбу написать,—то якаж з сього користь вийде? —

—От що, — відповів другий генерал: —Йдіть ви, ваше превосходительство, на схід а я піду на захід, а на вечір знов прийдем на се саме місце; може як раз, що небудь найдемо.

Почали шукати де схід і де захід. Пригадали собі, як началник одного разу говорив: „Коли хочеш найти схід то стань очима на північ і в праві руці мати меш те, чого шукаєш”. Стали шукати північ, ставали і так і сяк, перепробували на всі боки сьвіта, але так, як все жите прослужили в регістратурі, то нічого і не нашли.

От що, — ваше превосходительство: ви йдіть на право, а я піду на ліво, так то буде лучше! — сказав оден генерал, котрий крім регістратури, служив ще в школі військових

кантонистів учителем каліграфії і через те був трошки розумнійший.

Сказали — зробили. Пішов оден генерал на право і бачить — ростуть дерева, а на дереві всякі плоди. Хоче генерал дістати хоч одно яблуко, та всі так високо висять, що треба лізти. Попробував лізти—нічого не вийшло, тільки сорочку порвав. Прийшов генерал до річечки, видить: риба там, неначе в коші на Фонтанці*) так і кишить, і кишить.

„От як-би такої рибки та на Подячеську!—” подумав генерал і навіть на лиці змінив ся від апетиту.

Зайшов генерал в ліс, а там дикі кури свищуть, пантарки токують, зайці бігають.

—Господи! їда—то! їда — то! — сказав генерал, почув, що його вже починає млоїти. Нічого не вдієш, прийшлось вертати на умовлене місце з порожніми руками. Приходить, а другий генерал вже очікує його давно.

—Ну, що, ваше превосходитель-

*) Фонтанка — ріка коло Петербурга.

ство, промислили що небудь?

—Та от найшов старе число, „Московських відомостей”. І більше нічого.

Лягли знов спати генерали, та не спить ся їм голодним. То їх турбує думка, хто за них буде діставати пенсію; пригадуєть ся те, що виділи в день: плоди, риба, дикі кури, пантарки, зайці.

—Хто-б міг подумати, ваше превосходительство, що людська пожива, в початковім виді, літає, пливає і на дереві росте?—сказав оден генерал. —Еге,—відповів другий генерал:—признатись і до сих пор думав, що булки так родять ся, як їх рано до кави подають.

—Себто, если наприклад, хто хоче коропатку зісти, то повинен спочатку її зловити, убить, окупти, припекти... Але ж як се все зробити?

—Як се все зробити? неначе луна, переговорив другий генерал.

Замовкли і стали старатись заснути; але голод зівсім прогнав сон. Дикі кури, индики, поросята так і мелькали перед їх очима, аж плива-

ли в салі, злегенька румняні, з огірочками, петрушкою та шалатою. — Тепер, здає ся, я свій власний чобіт зівби! — сказав оден генерал. — Добрі певно, також бувають і рукавиці наколи їх довго носять і замас-тять руками! — здихнув другий генерал.

В мить оба генерали поглянули олен на другого і в очах їх сьвітив ся зловіщий огонь, зуби стукали, з грудей велітало глухе харчінє. Они почали помаленьку підлазити оден до другого і в одну мить ока оба здичіли. Полетіли шматки, почув ся вереск і стогін; генерал, котрий був учителем каліграфії, відкусив у свого товариша ордер і зараз же лигнув. Але вид крови, що текла неначе порозуміла їх.

З нами божа сила! сказали они оба разом:—та так же ми оден другого з'імо!

—І як ми попали сюди! Хто ж той злодій, що над нами задумав собі кепкувати. —Треба, ваше превосхорительство якою-небудь балачкою розвеселитись, а то в нас тут убій-

ство може трафитись! — заговорив оден генерал.

— Починайте! — відповів другий генерал.

— Як приміром, ви думаєте, чому сонце перше сходить а потім заходить, а не навідворіть?

— Чудний ви чоловік, ваше превосходительство! але ж і ви перше встаєте, йдете в департамент, там пишете а потім лягаєте спати.

— А чому ж би то не допустити такий порядок: перше лягаю спати, виджу різні сні а потім встаю?

— Гм... так... А я, признаюсь, як служив в департаменті, то завсїгди так думав: от тепер ранок а потім буде день а потім подадуть вечеряти — і знов спати пора!

Але спомин про вечерю навів на них засаду і перебив балачку в самім початку.

— Чув я від одного доктора, що чоловік може через довгий час годуватись своїми власними соками, — почав генерал. — Як так?

— Та так. Власні свої соки, як би то виробляють другі соки, сї в свою

чергу єще виробляють соки, і так далі аж поки їх не стане....

—А тоді ж як?

—Тоді треба поживу яку-небудь зісти.....

—Тьфу!

Однакож, о чім не починали генерали балачку, она зводилась на спомин про їжу і се ще більше дражнило апетит. Постановили балачку закінчити і пригадавши про найдений нумер „Московських відомостей”, з жадобою кинулись його читати. „Вчора, — збентеженим голосом читав оден генерал, у поважного начальника нашої столиці був парадний обід. На столі було наложено страв для сотки гостей з дивовижною розкошею. Дарунки всіх країв призначили собі як-би то рандеву на сїм чаруючїм сьвятї. Туть була і „шекнинська золота стерлядь*)” і вихованець кавказських лісів фазан**) і дивовижні на наші півночі ще й в лютім місяцю суніці.

—Тьфу ти, Господи! та невже ж,

*) Стерлядь — дорога і дуже смачна риба.

**) Фазан — птах.

ваше привосходительство, не можете найти другого предмета?

—Закричав в одчай другий генерал і взяв у товариша газету, прочитав слідуєче: „з Тули доносять: вчорашного числа, за ради того, що в ріці Іпі піймали осетра*) (випадок, якого не памятають навіть ті, що найдовше туть жиють, а тим більше, що в осетрі пізнали приватного пристава Б.), бує в тутешнім клубі фестин**.) Виновальця сего съвята внесли на величезнім тарели, обкладеного довкола кислими огірками, а в зубах він держав кавалок хрону. Доктор, П. який був в той день вартовим старшиною, старанно слідкував, щоби всі гості дістали по кавалку. Підливка була ріжноманітна і навіть дуже привабляюча”.

—Позвольте, ваше превосходительство, і ви здається не дуже обережні у виборі читання! — перебив перший генерал, і взяв газету також прочитав: „з Вятки доносять: оден з

*) Осетр — велика риба.

***) Фестин — святючна забава.

тутешніх давніх мешканців винайшов дуже цікавий спосіб варити рибу: треба взяти живого налима*), попередно його висікти; наколи ж од злости пічінки його побільшать ся"... Генерали опустили голови. Все, на щоб они не звирнули свій погляд, — все доказувало про їжу. Зібрані їх думки злочинствували проти них, або як они не старались відогнати думки про печеню, але думки сі проробляли собі дорогу по мимо їх волі.

І вмить генерала, котрий був учителем каліграфії, осьвітило натхненне... — А що, ваше превосходительство, — сказав він радісно: — як-би нам найти мужика?

— Себ-то, як же... мужика?

— Та — так, простого мужика... які звичайно бувають мужики! Він би нам зараз і булок діставби і диких курей наловивби і риби! Гм... мужика... але деж його взяти, того мужика, коли його нема? — Як нема мужика? мужик всюди є, — треба тільки пошукати його! Він певно де — небудь сховав ся, щоб від роботи уникнути!

*) Налим — риба.

Думка ся до того підбадьорила генералів, що они посхоплювались як опарені і кинулись шукати мужика.

Довго они лазили по кругляці без ніякого усьпіху, але наконець острый запах чорного хліба і кисло овечої шкіри навів їх на слід. Під деревом, догори животом, підклавши кулак під голову, спав величезний мужик і як собака від мух ховав ся від роботи. Гніву генералів не було границь. — Спиш лежибоче! — кинулись они на нього: — певно і вухом не ведеш, що тут два генерали другу добу з голоду помирають! Зараз марш до роботи! Встав мужичок: бачить, що генерали строгі. Хотів було на втікача, они так і залякли, вчепившись за його.

І почав він перед ними орудовати. Спершу поліз на дерево і вирвав генералам по десять дозрілих яблук, а собі лише взяв одно кисле. Потім попорпав ся в землі і дістав бараболь; потім взяв два кавалки дерева, потер оден об другого і витер огню. Потім з власного волося зробив сільце

і зловив дику курочку. Потім розпалив огонь і напик всякої їжі, що генералам приплила до голови думка: а чи не датиб і йому дармоїдови кавальчик?

Дивились генерали на сі мужичі стараня, і аж серця їх раділи. Вони вже й забули, що вчора чуть з голоду не померли, а думали: „От як воно добре бути генералами—нігде не пропадеш”!—Задоволені, ви, Господа генерали? —Спитав, так собі, мужичок-лежибока. —Задоволені, любий друже, бачили твоє щире стараня! відповіли генерали. —А чи не дозволилиб тепер трошки відпочити? Відпочинь, друже, тільки попереду сплети нам добрий мотузок.

Нарвав зараз мужичок диких конопель, розмочив у воді, потовк помняві до вечера мотузок був готовий. Сим мотузком генерали привязали мужичка до дерева, щоб не утік, а самі полягали спати.

Пройшов день, пройшов другий; мужичок так вивчився, що почав у жменях зупу варити. Стали нані генерали веселі, м'ягкі, гладкі і білі.

Почали навіть говорити, що они на готовім туть жпють, а в Петербурзі, все одно, пенсія їх побільшуєсь, та побільшуєсь.

А як ви думаєте, ваше превосходительство, чи то й справді було, що у Вавилоні будували якийсь стовп, се певно вигадки? — каже бувало оден генерал другому, поснідавши.

— Думаю, ваше провосходительство, що й справді було, через те, що инакше чим же пояснити істнованє ріжних мов на сьвіті!

— Себ-то значить, і потоп був?

І потоп був, через те, що в противнім разі, як же можна булоб пояснити істнованє передпотопових звірів? Тим більше, що в „Московських відомостях се подають....

— А чи не почитати б нам „Московських Відомостей?“ Найдуть бувало номер, сядуть в холодку, прочитають від краю до краю, як їли в Москві, їли в Тулі, їли в Пензі, їли в Разані — і не млоїло їх се читанє як передшими часами.

Чи довго, чи не довго так було, але генерали заскучали. Все частій-

ше і частійше почали они думати про кухарки, що лишили в Петербурзі, а потім навіть почали тихенько плакати.

—Що то тепер робить ся на Підячеські, ваше превосходительство? Запитував оден ґенерал другого.

—Ох не говоріть, ваше превосходительство, все серце зітліло! відповів другий ґенерал.

—Добре—то воно добре туть ніщо й казати, а все ж таки, знаєте, як-то ніяково баранцеви без ярочки, та й мундура також жаль!

—Та ще й, як жалко! Особливо, як четвертого кляссу*), як лише на його шитво подиви ся, то голова закрутить ся! І почали они нудити мужика, щоб відставив їх на Підячеську! І що ж, виявилось, що мужик знає навіть і Підячеську, що він там був, мед вино пив, по вусах текло, а в рот не попало!

—Адже ж ми з Підячеської ґенерали! втішились ґенерали.

—А я коли виділи: висить чоло-

*) Четвертої кляси — студент.

вік з надвору на домі, в коробці на мутузках і стіну красить краскою, або на даху неначе муха ходить — се я і єсть — відповів мужик.

І почав мужик на фасолях вигадувать, якби йому своїх генералів попотішити за те, що вони його дармоїда, жаліли і його мужичим трудом не гордували. І збудував він корабель, не корабель а таку якусь посудину, щоб можна було океан-море переплисти аж до самої Підячеської.

— Ти гляди шельмо не утопи нас! — сказали генерали повидівши, що на хвилях гойдає ся величезний човен.

— Будьте спокійні, пани генерали, се не перший раз! — відповів мужик і почав лагодитись до відїзду.

Набрав мужик лебедячого мягонького пуху і постилив на дно човна. Застилив, положив на дно генералів і перехрестившись поплив. Скільки страху набрались генерали за всю подорож від бурі та ріжних вітрів, скільки налаялись мужика за його дармоїдство, — сего вже ні пером не напишеш, ні в казці не розкажеш.

А мужик все гонить, та гонить веслами, та годує генералів оселедцями.

От вже і Нива-матушка, а от і Єкатери́нівський гарний канал, а от і Велика Подячеська!

Аж руками сплеснули кухарки, повидівши які то генерали стали — гладкі, білі та веселі. Напились генерали кави, наїлись солодких булок і одяглись в мундури. Поїхали они в казначейство, і скільки там грошей нагребли, сього також ні напишеш ні в казці не розкажеш!

Однаково ж і мужика не забули, — вислали йому кухаркою чарку горілки і срібних п'ять копійок: веселись мужиче, скільки твої душі завгодно.

Від перекладача.

От дивіть ся тепер люди чим вам платять пани за те, що ви їх цілий рік годуєте, возите і бавите, як мати дитинку, а они чаркою горілки і пятаком платять вам за весь труд. Подумайте! чи досить з вас сеї платні?

Читайте і ширіть!

“РОБІТНИЧЕ СЛОВО,”

часопись для працюючого люду

видає

РОБІТНИЧА ВИДАВНИЧА

СПІЛКА КООПЕРАТИВНА.

Кождий робітник і робітниця читаючи „Робітниче Слово“ набере ся свідомости і знаня, а тим самим дізнає ся, як получшити свою долю.

„РОБІТНИЧЕ СЛОВО“

виходить тижнево і коштує:

На рік (в Канаді.)	\$ 1.50
На пів року	80 ц.
На 3 міс.	45 ц.
За границу на рік	\$ 1.75
На пів року	90 ц.
На 3 міс.	50 ц.

Пишіть на адресу:

„ROBITNYCHE SLOVO“

Box 64. Toronto. Canada.